

Analiza stanja hrvaške, nemške in srbske skupnosti v Republiki Sloveniji, Agencija za raziskovalno dejavnost RS (1.10.2021-30.9.2022, št. V5-2107)

Vodja projekta : prof. Jernej Letnar Černič

Povzetek in cilji projekta

Primarni cilj pričujočega raziskovalnega projekta je analizirati stanje hrvaške, nemške in srbske skupnosti v Republiki Sloveniji (RS) in odgovoriti na glavno raziskovalno vprašanje ali je njihov položaj ustrezen in primeren z vidika slovenskega ustavnega prava in mednarodnega prava človekovih pravic? Slovenska država je zelo raznolika, saj v njej živijo pripadniki slovenskega naroda kot tudi drugih narodnostnih in etičnih skupin. Ustava RS (Uradni list RS, št. 33/91-I) priznava pripadnikom dveh, italijanske in madžarske narodnostne skupnosti posebne kolektivne pravice, ki jim gredo le kot pripadnikom te skupnosti. Ustava posebno varstvo namenja tudi pripadnikom romske skupnosti. Poleg teh ustavno zavarovanih skupin živijo v Sloveniji še pripadniki drugih etničnih skupin, ki nimajo statusa narodnih manjšin, kljub temu pa država na različne načine podpira delovanje in ohranjanje identitete nekaterih izmed njih. V veliki večini so to pripadniki družbenih skupin, ki so k nam prišli zaradi družinskih, ekonomskih in drugih razlogov v sodobnem času, med njimi tudi hrvaške, nemške in srbske skupnosti.

Mednarodno pravo človekovih pravic ne podaja opredelitve manjšine, saj med državami ne obstaja soglasje. Po drugi strani slovenski pravni red varuje kolektivne pravice italijanske in madžarske narodne skupnosti. RS se je odločila za model, v katerem je število skupnosti, ki jim podeljuje posebne pravice ozko omejila; obema, ki te kriterije izpolnjujeta, pa podeljuje zelo širok diapazon manjšinskih pravic.

Manjšinske pravice niso statične pravice, zato se je potrebno vprašati, ali je takšen model (še) ustrezen. Pripadniki, organizacije in matične države nemško govoreče, hrvaške, srbske, bošnjaške, albanske, črnogorske in makedonske etnične skupine v Sloveniji so že večkrat izrazili zahtevo, da se tudi njih ustavno prizna in se jim podeli posebne manjšinske pravice. Bošnjaška, albanska, črnogorska in makedonska etnična skupina se sklicujejo predvsem na številčnost, saj kriterija avtohtonosti ne izpolnjujejo. Zgodovina nemško govoreče, hrvaške in srbske etnične skupine je nekoliko drugačna.

Za hrvaško, nemško in srbsko skupnost velja, da danes na avtohtonem ozemlju ohranjajo zgolj folklorne značilnosti svoje pretekle prisotnosti. Zato se poraja vprašanje, na kakšen način bi te skupnosti lahko absorbirale enake kolektivne pravice, kot sta jih deležni italijanska in madžarska narodna skupnost, če bi jima bil podeljen enak ustavni status. Npr. kdo bi poučeval v njihovih šolah (kočevarščine npr. skoraj nihče več ne govori), kdo bi v te šole sploh hodil, kdo bi lahko ustvarjal njihove medije, kdo bi jih sploh bral, kje bi sploh bilo mogoče postaviti dvojezične javne napise itd? Je njihov položaj, kot ga imajo sedaj, ustrezen z vidika slovenskega ustavnega prava in prava človekovih pravic? Ministrstvo za kulturo in Javni sklad za kulturne

dejavnosti z razpisi financira njihovo delovanje, njihovi materni jeziki so prisotni v šolskih kurikulumih kot tuji jeziki, itd. Ali mogoče ni ustrezen niti sedanji model, ali tudi ne bi bila ustrezna izenačitev z Italijani in Madžari, ampak bi potrebovali še tretji nivo manjšinskega varstva v Sloveniji? To so relevantna vprašanja, na katera je potrebno odgovoriti kot predpogoj za razmišljanje o spremembi modela manjšinskega varstva v RS.

Primarni namen projekta je opredeliti število pripadnikov navedenih treh skupnosti, njihova območja prebivanja, družbene značilnosti, ter podati oceno, ali je njihov pravni položaj v RS ustrezno urejen. Relevantno vprašanje, ki bo v fokusu tega projekta je tudi, ali so si hrvaška, nemška in srbska skupnost po svoji zgodovini na slovenskem ozemlju in po današnjih karakteristikah sorodne, ali gre za skupnosti z zelo različnimi značilnostmi? V tej luči bomo oblikovali konkretne strokovne podlage, predloge in priporočila za slovensko zunanjo politiko, kako predstavljati slovenski model varstva manjšinskih pravic v mednarodni skupnosti.

Cilji projekta:

Teoretični cilji

C1: analizirati stanje hrvaške, nemške in srbske skupnosti v Republiki Sloveniji.

C2: analizirati značilnosti, ki se nanašajo na njihovo identiteto, kulturo in jezik;

Empirično-praktični cilji

C3: pridobiti kvalitativni vpogled v njihova pričakovanja in potrebe za ohranitev jezika in kulture.

Normativni cilji

C4: oceniti, ali je model manjšinskega varstva, kot ga udejanja Republika Slovenija, ustrezen z vidika slovenskega ustavnega prava in mednarodnega prava človekovih pravic;

C5: Razviti in oblikovati konkretne strokovne podlage, predloge in priporočila za zunanjo politiko slovenske države o slovenskem manjšinskem modelu.

Program in časovnica

Ciljni raziskovalni projekt bo trajal 12 mesecev leta in bo časovno razdeljen na štiri časovne faze, ki bo vsaka razdeljena na tri mesece. Spodaj natančno razčlenjujemo vse štiri časovne faze s predvidenimi vsebinskimi dejavnostmi in rezultati.

Mejnik 1 (prvo četrtletno obdobje, 1. oktober-31. december 2021)

Dejavnosti: začetni sestanek članov projektne skupine in koordinacija raziskovalnega dela, vzpostavljena spletna stran projekta, samostojno in skupno raziskovalno delo

Rezultati: skupen raziskovalni seminar projektne skupine, organizacija in izvedba akademskega foruma,

Mejnik 2 (drugo četrtletno obdobje, 1. januar-31. marec 2021)

Dejavnosti: Praktično-empirična raziskava med pripadniki nemške, hrvaške in srbske skupnosti, priprava izvirnih znanstvenih objav, samostojno in skupno raziskovalno in empirično delo, skupen raziskovalni seminar projektne skupine

Rezultati: raziskovalni seminar, znanstvene objave

Mejnik 3 (tretje četrtletno obdobje, 1. april-30. junij 2021)

Dejavnosti: Raziskovalno delo, priprava in objava izvirnih znanstvenih objav, samostojno in skupno raziskovalno delo

Rezultati: skupen raziskovalni seminar projektne skupine, organizacija in izvedba akademskega foruma, znanstvene objave

Mejnik 4 (četrto četrtletno obdobje, 1. julij-30 september 2021)

Dejavnosti: Raziskovalno delo, organizacija konference in oblikovanje praktičnih smernic in priporočil ter konkretnih predlogov za uporabo v praksi

Rezultati: organizacija in izvedba konference, javna predstavitev priporočil Ministrstvo za zunanje, ARRS in Urada Vlade RS za narodnosti, zaključni akademski forum s predstavitvami rezultatov projekta, znanstvene objave

Raziskovalci :

prof. dr. Jernej Letnar Černič (SICRIS [profil](#))

doc. dr. Dejan Valentinčič (SICRIS [profil](#))

doc. dr. Gregor Maučec (SICRIS [profil](#))

doc. dr. Gregor Jenuš (SICRIS [profil](#))

prof. dr. Marko Novak (SICRIS [profil](#))

assist. Erazem Bohinc (SICRIS [profil](#))

Financiranje

Projekt sofinancirajo Agencija za raziskovalno dejavnost RS, Ministrstvo za zunanje zadeve RS in Urad Vlade RS za narodnosti.